תלמוד ירושלמי · מפרשים · עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי ראש השנה

רבי ישראל איזנשטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי ראש השנה

רבי ישראל איזנשטיין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עמודי-ירושלים-על-תלמוד-ירושלמי-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
פרק ג 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
פרק ד 6
הלכה ג 6
הלכה ד 7
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ז 8
הלכה ח 8
הלכה ט 8
הלכה י 9

פרק א

הלכה א

כל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח כו'. עיין קרבן העדה. ומה שנסתפק בזה לא ראה שכן מבואר להדיא במדרש רות רבה על פסוק ויאמר לה בועז דאמר ר' הונא כל אותן ו' חדשים שהיה דוד בורח מאבשלום לא עלו לו מן המנין שהיה מתכפר לו בשעירה כהדיוט ומ"ש בגליון הש"ס דנראה הטעם משום דנצטרע כבר כתב כן הפרשת דרכים בדרך המלך סוף דרוש י"ב ע"ש:

[כ"י] **כיצד למלכים מת באדר כו' א"ר יונה והוא שנכנס לניסן כו'**. נ"ב עי' מ"ש הקה"ע והפ"מ ומ"ש הפ"מ דקשה דבשנת ל"ח למלך יהודה מלכו ב' מלכים זה אחר זה זכריה ושלום בן יבש והדר קחשיב משנת ל"ט מלכו שלום בן יבש ומנחם בן גדי כו'. לא הבינותי דהא בקרא אינו מבואר כלל שבשנת ל"ח מלך מנחם וי"ל דזכריה מלך בששה חדשים וכלו בחדש אדר ובר"ח ניסן מלך שלום בן יבש אולם בחדושי הריטב"א מבואר שפי' הירושלמי מדכתיב וימלוך ירח ימים בשמרון ולא כתיב וימלוך שנה בשמרון ש"מ שהיכא שלא הגיע לניסן לא חשבינן ליה לשנה וע"ש שכתב שש"ס דילן לא ס"ל כן שוב נדפס ס' יפה עינים על ש"ס וראיתי בר"ה שהעיר בזה אך לא ראה דברי הריטב"א שהבאתי:

שנה לו ושנה לחמורתו. בגליון הש"ס כתב דצ"ע הא תמורת בכור אינה קריבה כו' ע"ש. והנה לפמ"ש התוס' יו"ט בבכורות פ"ט משנה ח' דלר' יהודה תמורת הבכור קריבה וכן הלכה א"כ לק"מ דכאן קיימינן להלכה כר' יהודה. אולם לכאורה תמהתי על מ"ש התוי"ט כדתנן ספ"ג דתמורה ושם אינו מבואר כלל רק דהתמורה הוי כבכור לענין שאין נשחטים באיטלז אבל לא לענין הקרבה שוב ראיתי בתוס' חדשים שהעיר בזה. אולם בלא"ה לק"מ דהא גם בעל מום נאכל בתוך שנתו וא"כ ה"א כשהמיר בכור ונפל בו מום שנחשב השנה מעת שנולד הבכור קמ"ל הקרא דחשבינן השנה מעת שהמיר וא"ש:

[כ"י] **כתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה שנה לו ושנה לתמורתו**. נ"ב עי' גליון הש"ס שכתב דצ"ע כו' עי' זבחים ל"ב ב' כו' ולק"מ דנהי דאינה קריבה אבל עכ"ז צריך ליתן התמורה לכהן בתוך השנה והכהן יאכלנו בקדושת בכור. עי' תמורה כ"א א' ועיין מ"ש בעמודי ירושלים הראשון:

הלכה ב

מה עשה קרא שם על מעשר שבו כו'. הקה"ע פירש שקרא להמעשר מעשר עני כו'. אולם ראיתי לרבינו נסים גאון בספר המפתח בעירובין (דף נ"ו א') שפירש דקרא לו מעשר שני ופדאו במעות והמעשר נתן לעניים והכסף אכל בירושלים ע"ש:

פרק ג

הלכה א

ר' בא ור' חייה בשם ריב"ל מעממין על שלא נראה לקדשו כו'. מתניתא פליגא כו'. קשה לכאורה אמאי לא הקשו כן בש"ס דילן. ומצאתי שהקשה כן הרשב"א בחידושיו לר"ה (כ"ה ב') ונראה דב' התלמודים אזלי לשיטתם דהנה הקה"ע הקשה דהאיך מוכח דאינה חשיכה לא דלמא כמ"ל דחשיכה אע"ג דמפרסמא מילתא מ"מ אין מקדשין ותירץ דדייק מראוהו ב"ד אע"ג דלא מפרסמא מלתא עכ"ד. והנה זה ניחא לשיטות הירושלמי דראוהו ב"ד מילתא באנפא נפשיה הוא וא"כ אע"ג דלא מפרסמא מלתא מ"מ אין מקדשין ושפיר מוכח כן. אבל לש"ס דילן דחדא מלתא הוא ראוהו כל ישראל לק"מ והבן:

הלכה ב

[כ"י] **התיבון הרי של יעל הרי אינו קרוי לא קרן ולא שופר מאי כדון כההוא דאמר רבי לוי כו'**. נ"ב עיין מ"ש הקה"ע והפ"מ ולא ראו הרמב"ן בלקוטיו פי' הרי של יעל התמיה שאינו נקרא שופר ומפרקינן הרי אינו קרוי קרן פי' אע"פ שלא מצינו שנקרא שופר ומיהו אין לנו לומר שלא יהיה שמו שופר עד שנמצא שיזכירנו הכתוב בלשון קרן לחוד ואקשינן מאי כדון מה זה סמיכה שאתה סומך על טעם זה שמא אף של יעל יהא שמו קרן כמו של פרה אילו הזכירו הכתוב ומפרקינן עיקר הטעם הוא לפי שאין קטיגור נעשה סניגור ומזה תבין דמה שהקשה בס' יום תרועה דכ"ו וז"ל איכא למידק מי דחקו לעולא ואביי לומר פעם דגם הוא לא נקרא שופר לכן הצריכו לחדש טעמים אחרים ולא קשה מידי ועיין באו"ז הל' ר"ה (סי' רע"ב) שכתב הירושלמי פרק ראוהו ב"ד כמה יהא שופר פי' רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן במשהו וכמה תהא אחיזת יד טפח עכ"ל ולא נמצא לפנינו בירושלמי:

הלכה ג

שופר של ר"ה. עי' בא"ז הלכות ברכת המוציא (סימן קל"ט) והלכות שופר (סימן רע"א) שכתב בשם הירושלמי פ"ג דר"ה והתוקע בשופר צריך לברך ברוך כו' לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח"כ תוקע עכ"ל. והנה הרא"ש הביא בר"ה (פ"ד סימן י') בשם הראבי"ה

שהוא כתב בשם הירושלמי כדברים האלה וראיתי להקרבן נתנאל שם שכתב דהוא טעות דמוכח מ"ש כן בשם הירושלמי דהא הרז"ה והרמב"ן נחלקו אם ברכת שופר הוא מתקנת הגאונים יעו"ש. אולם הרי לפנינו בא"ז בשני המקומות שכתוב כן בירושלמי ולפני הראבי"ה והא"ז היה כן הנוסח בירושלמי ולפני הרז"ה והרמב"ן לא היה כתוב בירושלמי כמו שהוא לפנינו וכן מוכח ממה שחקרו בספר הישר לר"ת ובבעל העיטור האיך הוא נוסח הברכה ולא פשטוה מהך דירוש' מוכח שלא היה בגירסתם:

פרק ד

הלכה ג

[כ"י] **ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים בירושלים**. נ"ב וכ"ה בסוכה (פ"ג הי"א) מבואר דהירושלמי פי' המשנה דבראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה מקדש היינו ירושלים ומדינה היינו שאר העיירות שבא"י ומזה הוכיח בש"ק שהירושלמי ס"ל כדעת הר"מ וכמו כן ראיתי לרבינו מנוח בהל' שופר (פ"ב ה"ח) שכתב וז"ל אך באמת כדעת הרב כן הוא שהרי בלולב כתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים וכשתדקדק כל הכתוב לפני ה' בכל ירושלים הוא אא"כ פירש הכתוב ובקדשי קדשים או בחצר אהל מועד שהרי גבי מעשר גבי בכור וגבי שלמים כתיב לפני ה' כל ירושלים משתמע כו' גבי שופר כל ירושלים משתמע כו' וכן מצינו בירושלמי פ' ראוהו ב"ד ושמחתם לפני ד"א שבעת ימים בירושלים הילכך בשופר נמי ג"כ ותו לק"מ עכ"ל ומזה יש להעיר לכאורה על הטורי אבן בר"ה (ד"ל ע"א) שכתב על מה דאמרו בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה דהאי במקדש משמע לכאורה בעזרה דוקא ולא בירושלים דהא לפני ה' כתיב בהאי קרא דמשמע מקדש דוקא כו' ע"ש ומהתימה שלא העיר כלל מהירושלמי דפירש דהאי מקדש דהוא בירושלים אולם גם רש"י בסוכה (מ"א א') פי' על המשנה דלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום א' דהאי במדינה הוא ירושלים והנה בזבחים (נ"ו ב') על מה דאמרו שם דהבכור והמעשר נאכלין בכל העיר פירש"י שם דמדלא קבעו בו מחיצה ש"מ דנאכלין בכל העיר והתוס' שם תמהו דאמאי לא בעו בכור ומעשר מחיצה כיון דכתיב בהו לפני ה' כמו שחיטה דדרשינן לעיל לפני ה' בעזרה כו' ע"ש א"כ תקשה ביותר על רש"י דפי' האי לפני ה' דלולב דהוא דוקא במקדש א"כ למה כתב דבשלמים לא קבע מקום וברמב"ם בפי' המשנה פ"ג דסוכה על המשנה דלולב ניטל במדינה יום א' כתב מדינה הוא כל עיירות שבא"י מלבד ירושלים וכבר בארנו זה במס' מע"ש וכוונתו עמ"ש במע"ש (פ"ג מ"ד) מדינה נקראת כל מדינה ומדינה ממדינת א"י לבד מירושלים ולזה

כוון במ"ש בר"ה פ"ד כבר בארנו פעמים כי מקדש תקרא ירושלים כולה ומדינה שאר העיירות שבא"י עכ"ל כוונתו על מ"ש במע"ש וסוכה ובזה י"ל מה שהקשו על הרמב"ם דבכ"מ אמרינן מקדש והוא דוקא מקדש ולא ירושלים עי' יד דוד (דקצ"א ע"א) שהקשה כן בשם ס' דרך המלך וגט מקושר ואינם תחת ידי אולם כוונתו רק על היכא דאיתא גם מדינה ומדינה פירושו שאר עיירות שבא"י לבד ירושלים אז מוכרחין אנו לומר דמקדש גם ירושלים בכלל אבל היכא דכתיב רק מקדש הכוונה מקדש בדוקא והרמב"ם בפיה"מ דכלים (פ"א מ"ח) והובא בתוי"ט זבחים (פ"ה מ"ה) כתב הלימוד דשלמים נאכלין בכל העיר דכתיב ואכלתם שם לפני ה"א כו' מוכח דס"ל דלפני ה"א הוא בכל העיר ואזיל לשיטתיה בלולב דגם שם פי' לפני ה"א בכל העיר והתוס' בזבחים שם כתבו דלמד דבכור ומעשר נאכלין בכל העיר מהיקשא לשלמים וכן י"ל דס"ל להראב"ד והחולקים על הרמב"ם ואין הכרח דרבינו מנוח הכרח כלל והבן ועי' בר"מ (פי"א מה' מע"ש) גבי וידוי מע"ש שכתב ומצותו במקדש שנאמר ואמרת לפני ה"א ואם התודה בכל מקום יצא עכ"ל ואזל הראב"ד בזה לשיטתיה דלפני ה' אינו אלא במקדש ולהרמב"ם דכתב בכל מקום דמשמע אפי' שלא בירושלים צ"ל כמ"ש הכ"מ שם ועמ"ש המנחת חינוך סי' שכ"ח ע"ש:

הלכה ד

[כ"י] **א"ר אחא בר פפא כו' בשם מן ר' אמר לה כו'**. עי' פ"מ שפי' שרבי סידר המשנה וסתם דבריו ולא פירש מה היה הקלקול בשם מי אמר לה אמר לון כו' לא כן רב אלא בשם ריב"ל אמר לה ע"ש והוא תמוה דר' יסתום משנה כריב"ל שהוא היה מן אמוראים כמ"ש רש"י נדה (י"ח ב') ולא עוד אלא שיאמר דסתם דברי ר' הוא מריב"ל והוא תמוה ועל המשנה דסוף עוקצין דהובא במשנה דברי ריב"ל כתבו האחרונים דהוא הוספה להמשנה והנכון כפירוש הקרבן העדה:

הלכה ה

[כ"י] **כיני מתני' למקום הועד של חודש**. עי' בש"ק מה שהניח בצ"ע על רש"י שפי' שילך למקום הועד של ישיבה מהירושלמי הלז אולם לפי פירושו של הפני משה דהכונה דוקא בקידוש החודש ולא בד"מ לק"מ:

הלכה ו

[כ"י] **בתפלה הוא אומר אלהי דוד ובונה ירושלים כו'**. עי' בש"ק מה שהניח בצ"ע דהא אין חותמין בשתים וי"ל דס"ל להירושלמי כשיטת בה"ג בברכות (מ"ט א') דגרס בש"ס שם חוץ מזו ומ"ש הני תרתי קידושי נינהו ומודי רבי דחתמינן בהו בשתים אבל נחמה

חדא מילתא הוא ובחדא בעי למיחתם ע"ש ברש"י ולפ"ז היכי דהוו תרי עניני חותמין בשתים וא"כ הכא דאמר אלהי דוד ובונה ירושלים המה שני דברים חתמינן בהו בשתים ועמ"ש הלח"מ פ"ב מהל' ברכות הי"א. הנה רבינו מנוח הל' שופר (פ"ב ה"י) כתב וז"ל דהא גרסינן בירושלמי כל שנה שאין תוקעין בתחלתה מריעין לה בסופה לא שחל ר"ה להיות בשבת לא שאירעו אונס פי' כגון שאין שם ב"ד הראוין לתקוע א"נ שנתרשלו במצוה ולא לקחו שופר עכ"ל והנה לא נמצא כלל בירושלמי מימרא זו והוא בבבלי ר"ה (ט"ז ב') והתוס' פי' שם בשם הבה"ג לא דמיקלע בשבתא אלא דאתיליד אונסא וכן כתב זה בשם בה"ג בטור א"ח סי' תקפ"ה ובמהרי"ל פירשו באופן אחר דמיירי שביטלו במזיד ואי היה מבואר בירושלמי לא היה המהרי"ל מפרש דלא כהירושלמי ועי' בט"ז שם:

הלכה ז

[כ"י] **אין פוחתין מעשרה מלכיות כו'**. נוסחת הרוקח בסי' ר"ג כנגד עשרה הלולים שאמר דוד הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה הללויה ועשרה זכרונות כנגד עשרה וידוין שאמר ישעיה רחצו הזכו הסירו חדלו למדו דרשו אשרו שפטו ריבו לכו נא ונוכחה מי' שופרות כו':

הלכה ח

[כ"י] **שמצוות היום במוסף**. הרוקח בסוף סימן ר"ג מסיים ותנן השני מתקיע:

[כ"י] **בכל הקרבנות כתיב חטאת**. נ"ב עי' רוקח סי' רצ"ה:

הלכה ט

אמר ר"א מתניתא בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת כו' אין מעכבין כו'. עי' מה שפי' הקה"ע ופירושו דחוק. ומבואר בר"ן דהאי גדול היא קטן שהגיע לחינוך דמתעסקין עמו אפילו בשבת ובלא הגיע לחינוך ביו"ט אין בשבת לא ומעכבין אותו וכ"כ הריטב"א בחידושיו לר"ה בביאור הירושלמי. ועיין בה"ה פ"ב מהלכות שופר שכתב בשם הירושלמי דבשבת אסור. ובלחם יהודא וביום תרועה הקשו כן ולפי הנוסחא שלפנינו משמע כהר"ן וצ"ל דהיה לה"ה גירסא אחרת בירושלמי וע"ש בלחם יהודא שהשיג על הכ"מ שפי' בכוונת הרמב"ם אפילו בשבת שאינו ר"ה ומכ"ש בשבת של ר"ה דמניין לו כן. אולם אני מצאתי בתשב"ץ (ח"ב סימן קצ"ח) שפירש כן בפשיטות בדברי הר"מ וכתב דבירושלמי מבואר להיפך צריך לומר דגם לו היה הגי' כמו שהיה להרב המגיד:

הלכה י

וחורנה אמר תלת דקיקן. עי' בקה"ע ופני משה ותמהני שלא העירו שיש נוסחא בירושלמי רקיקין כמו שהביא ב' הנוסחאות במגדל עוז הלכות שופר (פ"ג ה"ד) והיא גירסת הרמב"ם והר"י ן' גיאת בשם רב האי ורב שרירא גאון יע"ש:

[כ"י] **הוא שיהא שם מראש התפלה**. וכתב הרוקח בסוף סימן רי"ח ופוטר משום דאוושא ברכות פוטר נמי עם שבשדות ותפלות של כל השנה טוב שיתפללו כל היודעים כדאיתא בפרק תפלת השחר (דף כ"ח) מתפלל אדם י"ח ברכות בכל יום כל ברכות שאינן הודאה מברך כל אחת ואחת: